

ΑΘΗΝΑΙΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου.
Μετὰφρασις Σπυρ. Π. Ἀμπρου].

Συνέγρα· 181 σελ. 372.

Κ'

Ἐν ὄλον ἔτος ἔμεινεν ἡ αυτοκράτειρα ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ. Θά κατόκησε δὲ ἐν τινι τῶν γυναικείων μονῶν, ἕως ἐν τῇ τῆς Μελάνης, ἣν φαίνεται τιμήσασα ὡς πνευματικὴν μητέρα. Διὰ δὲ τῆς παρουσίας αὐτῆς ἀνύψωσεν ἡ Εὐδοκία τὴν εὐορτίην τῆς ἐγκαινιάσεως τῆς ἐκκλησίας ἣν ἡ δέσποινα ἐκείνη εἶχε κτίσει ἐπὶ τοῦ Ρολγοθα¹. Δυνάμεθα δὲ νὰ φαντασθῶμεν αὐτὴν, ὡς πάντας τοὺς ἄλλους προσκυνητάς, ἐπισκεπτομένην τοὺς τόπους τῆς λατρείας ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ καὶ τοῖς περιχώροις καὶ προσκυνούσαν τὰ λείψανα τοῦ πάθους, τοῦ Σωτῆρος ἅτινα ἐδεικνύοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Παυλίου Τάφου.

Κατὰ τινὰ γνωστὴν παράδοσιν ἡ ἁγία Ἐλένη εἶχεν εὑρεῖ ἐν ἔτει 326 σῶον τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ δὲ διὰ θαυμάτων ἀποδειχθεῖσα γνησιότης αὐτοῦ δὲν ἠμφισβητήθη ὑπὸ τῆς πίστεως τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν. Οἱ δ' αυτοκράτορες τῆς Ῥώμης παρέλαβον τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐν τῷ λαβάρῳ, τῇ σημαίᾳ τοῦ κράτους, ὡς σύμβολον δὲ τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ πάσης τῆς γῆς ἐγκατεστάθη ἐν τῇ ὑδρογραφίᾳ σφαῖρα ἣν εἰκονίζεται φέρων ἐν τῇ χειρὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸς ὡς καὶ οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ, οἱ αυτοκράτορες.

Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε μεταφέρει, ὡς τοῦλάχιστον ἐλέγχετο, τὸ ἐθνικὸν παλλάδιον τῆς Ῥώμης εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ πρωτεύουσαν πρυθὸν Βόσπορον, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε ἀπαγάγει ἐκ τῆς Ἰερουσαλήμ τὸ παλλάδιον τῆς Χριστιανιστοσύνης, ὅπερ οἱ αὐτόθι ἐπίσκοποι ἐφύλασσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ τάφου ὡς τὸ κειμήλιον τοῦ κόσμου. Ὑπῆρχε δὲ τοιαύτη ἐλευθεριότης περὶ τὴν εἰς τοὺς προσκυνητάς ἀντι γνησίῳ χρυσοῦ διανομῇ ὑποβολιμαίων τεμαχίων αὐτοῦ ὡς περιάπτων, ὥστε ὁ σταυρὸς οὗτος ἔμελλεν ἐν βραχεῖ νὰ διαλυθῇ μετὰ τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἀτόμων, ἂν δὲν ἐπέκμητο τὴν θαυμασίαν δύναμιν τῆς ἀνανεώσεως².

Ἦδη ὁ προληπτικὸς δεσπότης Κωνσταντῖνος εἶχε μεταχειρισθῆ τεμάχια αὐτοῦ ὡς φυλακτά· εἶχε δὲ λάβει καὶ τινὰς τῶν ἡλίων τοῦ Χριστοῦ οὓς ἔθηκεν ὡς στεφάνην εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀνδριάντος, ἄλλους δὲ ἐπὶ τοῦ κράνους καὶ δὴ καὶ κατὰ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἥλοι εἶχον τὴν θαυμασίαν δύναμιν ἀνεξαντλήτου πολλαπλασιασμοῦ.

Τὰ ἁγία λείψανα τῆς Ἰερουσαλήμ ἦσαν ἡ προσδοκωτάτη πηγὴ κέρδους διὰ τὴν αὐτόθι ἐκκλη-

σίαν. Πάντες οἱ αὐτοὶ μεταβαίνοντες ἐπὶ προσκυνήσει προσέφερον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον πλοῦσια δῶρα εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ ἐκπληρώσει τῶν εὐχῶν αὐτῶν. Ἀναχωροῦντες δ' ἐλάμβανον ἅγια λείψανα εἰς τὰς εαυτῶν πατρίδας. Τοιαῦτα δὲ, ὡς ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ προσκυνήσεως, παρεσκευάζοντο παμπληθῆ. Ἐλαιὸν ἐκ τῶν κανδηλίων τῶν καιόντων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ τάφου, εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παρθένου ψευδῶς λεγόμεναι ἔργα τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ ἢ τῶν ἀγγέλων, ἐπωλοῦντο πάμπόλλα. Καὶ τί δὲν εἶχε νὰ προσφέρῃ εἰς πώλησιν, ἐπὶ τοῦ ἱεροτάτου τοῦ κόσμου χώρου, ἱσρατεῖον εἰς ὃ ὕλην λειψάνων παρεῖχεν ἡ ἱστορία τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς καινῆς διαθήκης!

Ἐν αυτοκρατορικῇ γενναιοδωρίᾳ ἀντήμειψεν ἡ Εὐδοκία τὰ δῶρα τοῦ ἐπισκόπου Ἰουβενάλι, ἐν οἷς εὐρίσκοντο λείψανά τινὰ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, δοθέντα αὐτῇ ἐπειδὴ εἶχε βαπτισθῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ ἐπανάμῳ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου τούτου. Κατέθηκε δὲ ταῦτα μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου¹.

Ἄλλ' ἡ περιεργωτάτη ἀνάμνησις τῆς προσκυνήσεως αὐτῆς εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἦσαν δι' αὐτὴν τε καὶ τοὺς συγχρόνους ὡς καὶ τοὺς ἐπιγενεστεροὺς δύο ἀλύσεις ἃς συμπαρέλαβεν εὐσεβῶς πιστεύουσα ὅτι δι' αὐτῶν ὁ ἀπηνῆς βασιλεὺς Ἡρώδης εἶχε δέσει τὸν ἀπόστολον Πέτρον. Ἐπειτα δ' ἐδώρησε τὸ μὲν ἡμισυ αὐτῶν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς Εὐδοκίαν. Τοῦτο δὲ παρεκίνησε τὴν αυτοκράτειραν ταύτην νὰ κτίσῃ ἐκκλησίαν κατὰ τὰς Καρίνας, τὴν συνοικίαν τῆς Ῥώμης, ἵνα καταθέσῃ ἐν αὐτῇ τὰ νεκτιμήματα ἐκείνα κειμήλια. Ἡ δ' ἐκκλησία αὐτῇ ἐλάβεν ἀπὸ τῆς ἰδρυσάσης αὐτὴν τὸ ὄνομα titulus Eudoxiae, ἀργότερον δ' ὠνομάσθη Ἐκκλησία ἁγίου Πέτρου τοῦ δεσμώτου (ad vincula)². Ἐν αὐτῇ φυλάσσονται καὶ τιμῶνται ἔτι καὶ τὴν σήμερον μετὰ δεκατέσσαρας αἰῶνας καὶ πλέον αἱ ἀλύσεις τοῦ Πέτρου. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ εἶχον τὴν θαυμασίαν δύναμιν τῆς ἀφ' αὐτῶν ἀνανεώσεως, ἐπειδὴ σγίδαιες ἀπ' αὐτῶν ἀποπεπρισμένοι ἐθαροῦντο ὑπὸ τῶν παπῶν ὡς περιάπτα καὶ ἐσκορπίζοντο ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἀνασύνπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Ἄλλως δὲ λίαν λακωνικαί εἶνε αἱ διηγήσεις τῶν Βυζαντινῶν περὶ τῆς διαμονῆς τῆς Εὐδοκίας ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ. Ἀναφέρουσι δὲ μόνον ὅτι ἐποτήσατο πολλὰ δῶρα εἰς τὰς αὐτόθι ἐκκλησίας, ὅτι ἐπροσκύνησε τὸν σταυρὸν, ὅτι ἐπεσκέφη τοὺς ἱεροὺς τόπους καὶ μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀργότερον δ' ἔκτισεν ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ μετ' ἄλλας οἰκοδομίας, ὧν τινες, ὡς ἰδίως

1. Βίος Ἁγ. Μελάνης παρὰ τῷ Σουρίῳ.

2. Ἦδη κατὰ τὰ μέσα τοῦ τετάρτου αἰῶνος ὁ πατριάρχης τῆς Ἰερουσαλήμ Κύριλλος ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διανεμημένων τεμαχίων τοῦ Σταυροῦ. Robinson II, 16.

1. Μαρκελλίνος ἐν ἔτει 439.

2. Baronius ἐν ἔτει 439.

ἡ ἐπιδιόρθωσις τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἐπεχειρήθησαν πιθανῶς ἤδη κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς διαμονήν.

Ἡ εἰς Ἱερουσαλήμ προσκύνσεις ἀπεέλεσε τὸ τέραμα περιόδου ἐν τῷ βίῳ τῆς Εὐδοκίας. Εἶχε δὲ δι' αὐτὴν ὡς Χριστιανὴν τὴν αὐτὴν θρησκευτικὴν σημασίαν, ἣν δι' εἰδωλολάτραις εἶχεν ἡ μύησις εἰς τὰ ἐλευσινία μυστήρια. Καὶ εὔρε μὲν καὶ παρὰ τὸν ἅγιον τάφον τὰς ἐγκοσμίους κακίας, τὴν φιληθοξίαν, τὸ φίλερι, τὸν φθόνον καὶ τὴν φιλοχρηματίαν¹ ἀλλὰ τὴν ψυχὴν αὐτῆς εἶχεν ἐγγίσει τὸ δαιμόνιον τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ αὐτόθι κυρίως ἐγένετο τὸ πρῶτον ἡ Ἀθηναῖς εὐσεβῆς Χριστιανή. Ἄν δὲ δὲν εἶχε συμβῆ τοῦτο, δὲν θὰ ἐξέλεγεν ἀργότερον τὴν αὐτὴν πόλιν ὡς τελευταίον αὐτῆς ἄστρον. Ἀλλὰ, καταλιμπάνουσα τὴν Ἱερουσαλήμ, δὲν προεμάντευεν ὅτι ἐμελλεν ἐκεῖ νάποθῆναι, οὐδὲ προεμάντευεν ὅτι καὶ ἡ ἐγγονὴ αὐτῆς ἐμελλέ ποτε νάναπαυθῆ αὐτόθι ἐγγὺς αὐτῆς.

Ἐν δ' ἔτει 439 ἡ Εὐδοκία ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν σύζυγον².

ΚΑ'.

Ἡ αὐτοκράτειρα μόλις που εὔρε κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς παρηλλαγμένα τὰ τῆς αὐλῆς. Ἐν τῷ κράτει εἶχε φθάσει εἰς ἀξίωμα εἰς τῶν φίλων αὐτῆς, ὁ Κύρος, Αἰγύπτιος ἐκ Πανοπόλεως. Κατέειχε δὲ τότε ὁ ἀξιόλογος οὗτος ἀνὴρ τὴν ἀρχὴν ἐπάρχου τῆς πόλεως. Ἡ σπανία αὐτοῦ ἑλληνικῆ παιδεία καὶ εὐτυχῆς ποιητικῆ ἀρετὴ εἶχον ἐπισύρει ἤδη πρότερον τὴν πρὸς αὐτὴν ἐκτίμησιν τῆς Εὐδοκίας. Εἰς δὲ τὴν εὐνοίαν αὐτῆς ἐχρεώσθη ὁ Κύρος τὴν ἀνύψωσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πατρικίου καὶ εἰς ἄλλας τιμητικὰς θέσεις³. Εἶχε δὲ ὑπηρετήσει καὶ ὡς στρατηγὸς ἐπὶ τοῦ κατὰ τοῦ Γενσέρικου ἀφρικανικοῦ πολέμου⁴.

Ἦτο ἔτι πανίσχυρος ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἡ Πουλχερία, διεστῆρι δὲ καὶ ὁ μάλιστα Παυλῖνος τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Μόνον δὲ μία μεταλλαγὴ σπουδαία παρατηρεῖτο ἤδη τῷ 439 ἐν τῇ αὐλῇ, ἡ προαγωγὴ νέου τυπὸς εὐνοουμένου. Ἦτο δ' οὗτος ὁ εὐνοῦχος Χρυσάφιος ὁ ἐπικαλούμενος Ταῖουμαξ. Τὸ κάλλος αὐτοῦ εἶχεν ἐλκύσει πρὸς αὐτὸν τὸν Θεοδοσίον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν βραχεὶ χρόνῳ ἦτο ὁ κεκηρυγμένος αὐτοῦ προστατευόμενος⁵. Πράγματι δὲ ὁ πνευρῆτος οὗτος σπαθάρης ἐδέσποσεν ἐπὶ ἔτη ὅλα τοῦ ἀδυνάτου αὐτοκράτορος.

Παρὰ μεταγενεστέρους Βυζαντινοὺς διεσώθη ἡ παράδοσις περὶ αὐλικῶν σκευωριῶν, αἵτινες ἐ-

1. Σωκράτης VII, κ. 47. Θεοδώνης I, 142.

2. Μαρκέλλινος. Ind. VII. Theodosio XVII et Festo Coss.

3. Εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Φλωρέντιον τὸν ἑπαρχον τοῦ πραιτωρίου διήθυσεν ὁ Θεοδόσιος Β' διάταγματι τῇ 23 Μαρτίου 439.

4. Εὐάγγελος I, κ. 19. Σουθδασ ἐν λ. Κύρος.

5. Μαλάλας XIV, 363.

πειτα ἐξηκολούθησαν ἀναγραφόμεναι διὰ τοῦ ἀσαφεστάτου καὶ μάλιστα συγκεχυμένου τρόπου. Κατὰ ταύτας ὁ μηχανορράφος ἐκεῖνος αὐλικὸς, σκοπῶν νὰ καταβάλλῃ τὴν ἰσχύιν τῆς Πουλχερίας, κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς διένεξιν τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν σύζυγον τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀναφέρουσι δὲ ὅτι ἀφορμὴ τῆς ζηλοτυπίας τῶν δύο γυναικῶν ἦτο ἡ ἀπόκτησις τοῦ ὠραίου Παυλίνου ὅτι τοῦτον ἠναγκάσθη ἡ Πουλχερία μετὰ πολλὰς ἐριδὰς νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν νύμφην αὐτῆς Εὐδοκίαν, μετ' ἧ ἐγκατέλιπε τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπεσύρθη ὡς ἰδιώτις εἰς τὸ Ἔβδομον¹. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἱστορικῶς μεμαρτυρημένον γεγονός ἐπικυρῶν τὴν διήγησιν ταύτην ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν τῶν ἀναγραφόντων αὐτὴν συνεδέθη μετὰ τῆς αἰρέσεως τοῦ Βύτουχους καὶ τῶν τυχῶν τοῦ Φλαβιανοῦ, καίτοι ὁ πατριάρχης οὗτος μόλις ἐν ἔτει 447, διεδέχθη τὸν Πρόκλον ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπομένως ἐν χρόνοις καθ' οὓς ἡ Εὐδοκία, ὡς μέλλομεν νὰ ἴδωμεν, δὲν εὕρισκετο πλέον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ².

Ἄλλ' ὅτι βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς ἐκ τῆς Παλαιστίνης ἔλαβον ἄλλην τροπὴν τὰ πράγματα τῆς αὐλῆς ἐπὶ βλάβῃ αὐτῆς καὶ ὅτι ἡ αὐτοκράτειρα ἔπεσε θύμα μεγάλης σκευωρίας εἶνε γεγονός ἀναμφισβήτητον.

Ἄν ἤδη ἡ στέψις τῆς θυγατρὸς αὐτῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης εἶχεν ὑψώσει τὸ φρόνημα τῆς Εὐδοκίας, τοῦτο ἐμελλεν ἔτι μάλλον αὐξήθῃ διὰ τῆς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ προσκυνήσεως, ἐπειδὴ ἐπὶ ἔτος σχεδὸν ὅλον εἶχεν ἀπολαύσει αὐτόθι καὶ ἐν Συρίᾳ μακρὰν τῶν ἐπιδράσεων τῶν ἀνακτόρων ἀπεριόριστου ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ αὐταρχτικοῦ μεγαλείου. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑπομῆν τοὺς φραγμοὺς ἐν οἷς περιώριζεν αὐτὴν ἡ αὐγοῦστα Πουλχερία. Ἡ ὑπερπήρεια αὐτῆς ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ εὐκόλως εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸ καθήκον τῆς εὐλαβείας τῆς ὀφειλομένης εἰς τὴν ἰσχυρὰν αὐτῆς ἀνδραδέλφην. Κατὰ τοσοῦτο δὲ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ εὐνοῦχος Χρυσάφιος ἀπεπειράθη νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτῆς πρὸς καθαιρέσιν τῆς δυναμῆος τῆς Πουλχερίας δὲν εἶνε ὅλως ἀπίστευτος. Ἀλλὰ στερουμένη πάσης περὶ τῆς σκευωρίας ταύτης ὀριστημένης εἰδήσεως.

Τοσοῦτο δὲ εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς αὐτῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βαλεντινιανοῦ καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ἐπακολούθητα προσκύνσεις εἰς Ἱερουσαλήμ εἶχον ὑπάρξει τὸ κορύφωμα

1. Ζωναρᾶς III, 123. Θεοφάνης I, 151. Νικηφόρος XIV, 47. Ὁ Σδρος Εὐάγγελος, γεννηθεὶς τῷ 536, ὁ συνεχιστὴς τοῦ Σωκράτους καὶ Σωζομενοῦ, οὐδὲν περὶ τούτων τῶν σκευωριῶν λέγει.

2. Τοῦτο ἀνεγνώρισε καὶ ὁ Σιενερά, καίτοι παρέχει πίστιν εἰς τὰς διηγήσεις τοῦ Ζωναρᾶ καὶ τῶν λοιπῶν. Ὁ Tillemont ἐν ἄρθρῳ Ste. Pulcherie ἐν τοῖς Mem. Eccl. τόμ. XIV, σ. 177, κηρύττει τὴν σκευωρίαν τοῦ Χρυσάφιος μετὰ τῆς Εὐδοκίας ὡς πλάσμα.

τῆς εὐτυχίας τῆς Εὐδοκίας. Ἐκτοτε δὲ κατέπιπτεν αὐτὴ οὕτω ταχέως, ὥστε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα συμβάντα ἐπηκολούθησεν ἡ πτώσις τῆς αὐτοκρατείας.

Ἐν δὲ ταῖς ἀβλικαῖς ταύταις μηχανορραφίαις ὡς κυριώτατον πρόσωπον παρουσιάζεται ὁ Παυλῖνος, καίτοι ἡ δραματικὴ συνάφεια τῶν γεγονότων εἶνε ἥμισυ σαφής.

Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι διηγοῦνται τὰ ἐξῆς. Ἡμέραν τινὰ μετέβη ὁ Θεοδόσιος, ἑορταζόμενον τῶν Θεοφανείων, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄνευ τοῦ μάγιστρου, ὅστις ἔκειτο ἀσθενῶν ἐκ ποδάγρας. Πτωχὸς τις προσήνεγκε τῷ αὐτοκράτορι φρυγικὸν μῆλον ἐκτάκτως μέγα, ὅπερ αὐτὸς τε καὶ οἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ ἐθαύμασαν λίαν. Ὁ Θεοδόσιος διέταξε τὴν πληρωμὴν ἑκατὸν πενήντα χρυσῶν νομισμάτων εἰς τὸν πτωχόν, τὸ δὲ μῆλον ἔστειλεν εἰς τὴν σύζυγον. Ἡ δ' αὐτοκράτειρα ἐδώρησεν αὐτὸ πάραυτα εἰς τὸν ἀσθενοῦντα Παυλῖνον. Ὁ μάγιστρος ὅστις οὐδεμίαν ἰδέαν εἶχε πόθεν προήρχετο τὸ δῶρον προθύμοποιήθη νὰ στείλῃ τὸ μῆλον εἰς τὸν αὐτοκράτορα, μάλιστα οὗτος ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐπέστρεψεν εἰς τὰνάκτορα. Ὁ δὲ Θεοδόσιος ἐκπλαγείς διέταξε νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν ἡ αὐτοκράτειρα καὶ ἠρώτησεν αὐτὴν τί ἔγεινε τὸ μῆλον ὅπερ εἶχεν ἀποστείλει αὐτῇ. Ἡ αὐτοκράτειρα ἀπήντησε τεταραγμένη ὅτι ἔρχετο αὐτὸ καὶ πάλιν δὲ προκλήθεισα ἐν συνειδήσει νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἔσχε τὴν ἀδυναμίαν νὰ βεβαιώσῃ μεθ' ὅρκου ὅτι ἔφαγε τὴν ὀπώραν. Τότε διέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ φέρωσι τὸ μῆλον, ἐπέδειξεν αὐτὸ εἰς τὴν αὐτοκράτειραν καὶ κατελήφθη ὑπὸ σφοδρᾶς ὀργῆς, ὑποπτύων ὅτι ὁ Παυλῖνος ἦτο ἐραστὴς τῆς γυναίκος του. Διὸ διέταξε τὸν φόνον τοῦ Παυλῖνου¹.

Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀρχαιοτάτη διατύπωσις τῆς παραδόσεως περὶ τοῦ μῆλου τῆς Εὐδοκίας, ὡς διηγοῦνται αὐτὴν τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν καὶ ὁ Ἰωάννης Μαλάλας. Ἐκ τῶν πηγῶν δὲ τούτων παρελήφθη ἔπειτα παρὰ τῶν μεταγενεστέρων Βυζαντινῶν ἱστοριογράφων. Καίτοι δὲ τὰ δύο ἐκεῖνα χρονικὰ ὑπέστησαν διαφόρους προσθήκας καὶ παρεμβολὰς, ἀλλ' εἶνε πιστευτὸν ὅτι ἡ ἐν αὐταῖς διήγησις περὶ τοῦ μῆλου ἀνήκει ἤδη εἰς τὸν ἑβδόμον αἰῶνα. Ἦτο δὲ αὕτη γνωστὴ ἤδη κατὰ τὸν ἔκτον, ὅτε ὁ Εὐάγριος ἔγραψε τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν. Καὶ δὲν ποιεῖται μὲν λόγον περὶ αὐτῆς ὁ Βυζαντινὸς οὗτος, οὐδ' ἀναφέρει ποσῶς τὸ ὄνομα τοῦ Παυλῖνου, ἀλλὰ λέγει τὰ ἐξῆς: «Ἐντεῦθεν ποίνυν (ἐξ Ἀντιοχείας) ἡ Εὐδοκία ἐν Ἱεροσολύμοις δις ἀφικνεῖται. Καὶ ὅτου μὲν χάριν, ἡ τὴν πρωτοτύπως, ὡς φασί, βουλομένη, τοῖς ἱστορήσασιν καταληπτέον, εἰ καὶ μὴ ἀληθίζεσθαί μοι δοκοῦσιν». Ἀναμφιβόλως δ' ὁ Εὐάγριος ὕ-

1. «Ἵπνοήσας ὅτι ὡς ἔρωσα τῷ αὐτῷ Παυλῖνῳ ἔπεμψεν αὐτῷ τὸ μῆλον καὶ ἠρνήσατο». Ἰωάν. Μαλάλας.

παινίσσεται ἐνταῦθα τὴν περὶ τοῦ μῆλου παράδοσιν¹.

Ὁ δὲ Θεοφάνης συνέδεσε τὴν διήγησιν ταύτην μετὰ τῆς πτώσεως τῆς Πουλχερίας διὰ τοῦ Χρυσοφίου καὶ τῆς αὐτῷ συνεργήσασθαι αὐτοκρατείας καὶ μετὰ τῶν μεταγενεστέρων μονοφυσικῶν ἐρίδων. Ἐνῶ δὲ οἱ παλαιοτάτοι ἐκεῖνοι χρονογράφοι μόνον ὑπὸν ἠρωτικὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ Παυλῖνου καὶ τῆς Εὐδοκίας, οὗτος λέγει ῥητῶς ὅτι ὁ μάγιστρος ἠγαπάτο παρὰ τῆς Εὐδοκίας διὰ τὴν λογιότητα αὐτοῦ καὶ τὸ κάλλος².

Ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ πέμπτῳ αἰῶνι ὁ Κωδινὸς ἐπανέλαβεν ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ περὶ τῶν κτισμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν περὶ τοῦ μῆλου ἱστορίαν, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τινος ὑπαυτοῦ ἀναφερομένης μονῆς, κτισθείσης ὑπὸ τοῦ Παυλῖνου. Διαφέρει δ' ἐν τούτῳ ἀπὸ τῶν λοιπῶν Βυζαντινῶν, ὅτι παριστάνει τὴν αὐτοκράτειραν, ὅτε ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ συζύγου, ὁμολογοῦσαν τὴν ἀλήθειαν καὶ λέγουσαν «Παυλῖνον τῷ πιστοτάτῳ ἡμῶν δέδωκα»³. Ἀλλὰ κατὰ τὴν διήγησιν αὐτοῦ ὁ θυμωθείς αὐτοκράτωρ διέταξε νὰ φονεῖται ὁ Παυλῖνος, ἅμα ὡς πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῶν ἀνακτόρων. Καὶ ἐπέπεσον μὲν κατὰ τοῦ μάγιστρου ἐν σκοτεινῇ τινι κλίμακι, ἀλλὰ οἱ δολοφόνοι δὲν ἐπέτυχον νὰ τον φονεῦσιν⁴. Δις αὐτῇ δὲ ἀποκοπέτων μόνον τῶν ὧτων αὐτοῦ. Ἡ δὲ σωτηρία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἔργον τῶν ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, εἰς οὓς ὁ Παυλῖνος εἶχεν ἀφιερῶσει πρὸ μικροῦ ἐκκλησίαν, ἣν ἐμελλε νὰ ποπερατώσῃ πρὸ τοῦ θανάτου του. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ὑπεκρίθη ὅτι οὐδεμίαν εἶχε γνῶσιν τῆς κατὰ τοῦ φίλου ἀποπείρας, μετὰ δὲ τὴν ἀποπερατωσιν τῆς ἐκκλησίας διέταξε τὴν ἀποκεφάλισιν αὐτοῦ⁴.

Οἱ δύο παλαιοτάτοι ἱστοριογράφοι οὐδὲν λέγουσι περὶ τοῦ χρόνου καὶ τόπου τοῦ θανάτου τοῦ Παυλῖνου, ἀναφέρουσι δὲ μόνον ὅτι ἐφονεύθη διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος ἕνεκα τοῦ μῆλου. Ὁ Κεδρηνὸς γράφει ὅτι ὁ φόνος ἐγένετο τὴν αὐτὴν νύκτα μετὰ τὴν γενομένην ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας δωρεάν τῆς ὀπώρας. Ἀλλ' ὁ Νικηφόρος καὶ ὁ Θεο-

1. Εὐάγρ. I, 21. Τοῦτο παρετήρησεν ἤδη ὁ Lebeau Histoire du Bas-Empire ἐκδ. Saint-Martin τόμ. σ' σ' 123.

2. «Παυλῖνος τις μάγιστρος ἠγαπάτο παρὰ τῆς Εὐδοκίας ὡς λογιώτατος καὶ ωραιώτατος, ᾧ τινι συχνῶς ἰδίᾳ συνετύγγανεν ὡς συμπράξαντι τοὺς γάμους αὐτῆς». Ὁ Μαλάλας λέγει μόνον «ἦν γὰρ πάνυ εὐμορφος νεώτερος». Ὁ δὲ Ζωναρᾶς II, 35 μόνον, ὅτι ἡ παιδεία αὐτοῦ εἶχεν ἐπιαύρει τὴν ἐκτίμησιν τῆς Εὐδοκίας. Ἀπαρἀλλάκτως ὡς ὁ Θεοφάνης διηγείται τὴν ἱστορίαν ὁ Κεδρηνός. Ἀναφέρει δ' αὐτὴν καὶ ὁ Νικηφόρος. Ἐν στίχοις δ' ἀνέγραψεν αὐτὴν ὁ Κωνσταντινὸς Μανασσῆς ἐν τῇ Χρονικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ, ἣτις φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 1200. ἐκδ. Βόννης, σ' 2633 κ. ε.

3. Περὶ κτισμάτων ἐκδ. Βόννης σ. 111.

4. Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Παυλῖνου κτισθείσης ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀναργύρων ἐκδ. Du Cange Constant. christiana βιβλ. Γ' σ. 182.

φάνης μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ μάγιστρος ἐστάλη πρῶτον ἐξόριστος εἰς Καππαδοκίαν καὶ ἐφρονεῦθη ἔπειτα αὐτόθι. Τὸ δὲ χρονικὸν τοῦ Μαρκελλίνου ἀναγράφει ἐν τοῖς γεγονόσι τοῦ ἔτους 440, καθ' ὃ ὑπατοὶ ἦσαν ὁ Βαλεντιμιανὸς τὸ πέμπτον καὶ ὁ Ἀνατόλιος, τὰ ἐξῆς: «Παυλῖνος ὁ μάγιστρος τῶν ὀφφικίων ἐφρονεῦθη ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας διαταγῇ τοῦ ἡγεμόνος Θεοδοσίου!».

ΚΒ'

Θὰ ἦτο ἄσκοπος ἡ ἐξέτασις ἀν' ἡ διήγησις ἐκαίνη ἔχει ὡς βάσιν ἱστορικὸν τι γεγονός ἢ ἀνεῖνε ἑλληνικὸν μύθευμα. Ἀνάλογόν τι συμβαίνει ἐν τῷ μύθῳ τῆς Χαλμῆς περὶ τῶν τριῶν μῆλων². Τὸ φρυγικὸν μῆλον τῆς Εὐδοκίας ἐκφράζει τὴν κριτικὴν οὐχ ἦττον τοῦ παραδεισίου τῆς Εὐκας, ἀλλ' ἡ ἱστορία αὐτῆ, ἥτις ὡς πᾶσα ἄλλη ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἀθηναϊδος οὐδὲν περιέχει τὸ ὅλον ἀπίστευτον, δύναται νὰ ἐμπροσθεῖ καὶ τὸσον μόνον ἀληθεῖαν ὅσον ἡ περίπτωσις ἱστορία τοῦ περιδραματιοῦ ἢ ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' διαδραματισθεῖσα. Καὶ αὐτὴ ἡ εὐσεβὴς Πουλχερία ἤδη ἐν ἔτει 431 κατηγορεῖτο ἐπὶ ἐρωτικῷ πόθῳ πρὸς τὸν Παυλῖνον· ἀλλὰ νῦν ἡ αὐτὴ κατηγορία ἢ ἡ ὑπόψια τοῦ αυτοκράτορος ἐπήνεγκε τὴν πτώσιν τῆς συζύγου αὐτοῦ Εὐδοκίας. Ἡμεῖς δ' ἐμμένομεν εἰς μόνην ταύτην τὴν ὑπόψιαν, ἐπειδὴ πάντα τὰ λοιπὰ ἐκφράζουσι τὴν ἔρωςιν.

Ἐπιπροσέτι· ὅτι ἀσυλλόγιστος τις πράξις μετὰ τοῦ Παυλίνου ἐγένετο ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς, ἀποδεικνύει ὁ φόνος αὐτοῦ. Ὁ ἀτυχὴς μάγιστρος ἔπεσε θυμῷ τῆς ζήλοτυπίας τοῦ αυτοκράτορος, εἴτε ἐφαγεν εἴτε μὴ ἐκ τοῦ ἀπηγορευμένου αὐτῷ μῆλου. Ὁ κόμης Μαρκελλίνος ἀνέγραψε τὸν θάνατον τοῦ αυτοκρατορικοῦ ἐννοουμένου χωρὶς τίνος μνείας τῶν αἰτίων τοῦ αἵματηροῦ αὐτοῦ τέλους. Ἡ δὲ λακωνικὴ αὐτοῦ σιγὴ ἐμποεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ πολιτικὸς οὗτος καὶ μεθ' ἑκατὸν ἀκόμη ἔτη ἠδέσθη νὰ λοιδορήσῃ τὴν μνήμην αυτοκράτορος καὶ αυτοκρατείας, τόσῳ μάλλον ὅσῳ αὐτὸ τὸ γεγονός μόνον μυθωδῶς παρεδόθη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Ἐπιπροσέτι· ὅτι καὶ τίνες ἄλλοι συνηγωνίσθησαν ἐν τῇ αὐλικῇ ταύτῃ τραγωδίᾳ μένει πάντῃ ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς. Ἐν δὲ τῇ ἀπουσίᾳ παντὸς μάρτυρος τῶν λεπτομερειῶν τοῦ συμβάντος ἐκεῖνου οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει καὶ ἡ εἰκασία, ὅτι ἡ Πουλχερία συμμετέσχε τῆς καθαιρέσεως τοῦ Παυλίνου, μεθ' ἧς ἦτο συνδεδεμένη ἢ τῆς Εὐδοκίας, τῆς πιθανῶς

1. Jubente Theodosio principe interemptus est.

Ὁ Μαρὰτ ἀναγράφει τὸν θάνατον τοῦ Παυλίνου κατὰ τὸν Μαρκελλίνον ἐν ἔτει 440, ὁ δὲ Clinton τῷ 444, ὅτε ἡ Εὐδοκία ἐδρίσκειτο ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ· ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς χρονολογία κείται μεταξὺ τοῦ 440 καὶ 444.

² Ἰδ. τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τοῦ Weil τόμ. Α' σ. 113.

ἀντιζήλου αὐτῆς περὶ τὴν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἀρχήν!

Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι ἐσχέτισαν τὴν ἐξορίαν τῆς Εὐδοκίας ἀμέσως μετὰ τοῦ φόνου τοῦ Παυλίνου. Κατὰ τὴν διήγησιν αὐτῶν, μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος διαταχθέντα φόνον τοῦ μάγιστρος, ἡ Εὐδοκία βαθέως προσβληθεῖσα ἠσθάνετο ἐαυτὴν κατησχυμένην, ἐπειδὴ ἀπάνταχοῦ διεδίδετο ὅτι ἕνεκα αὐτῆς ἐφρονεῦθη ὁ μάγιστρος. Διὸ ἐξητήσατο παρὰ τοῦ συζύγου τὴν ἀδειαν νὰ πέλλῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπετρέπη αὐτῇ².

Ἀλλ' ὅμως εἶνε ἐλάχιστα πιθανόν, ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς αυτοκρατείας ἐπηκολούθησεν οὕτω ταχέως εἰς τὴν καταστροφὴν ἐκείνην. Δὲν κατέλιπε τὴν αὐλὴν εὐθὺς ὡς ἐξωρίσθη ὁ Παυλῖνος, παρεκάλεσε δὲ τὸν αυτοκράτορα νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀναχώρησιν μετὰ τὸν ἐν Καππαδοκίᾳ φόνον ἐκεῖνον. Κυρίως αἶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαδιδόμεναι φῆμαι κατέστησαν αὐτῇ ποθητὴν τὴν ἰδίαν ἐξορίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ αυτοκράτωρ αὐτὸς εἶχε συμφέρον νὰ καταστείλῃ τὰς διαδόσεις ἐκεῖνας. Ἄν εἶχεν ἐκδιώξει τὴν σύνευνον ἐκ τῶν ἀνακτόρων εὐθὺς μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἐν νεότητι αὐτοῦ φίλου, θὰ ὠμολόγει πρὸς τοῦ κόσμου ὅτι ἦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος πεπεισμένος περὶ τῆς ἀπιστίας αὐτῆς.

Ὁ ἱστοριογράφος Θεοφάνης, καίπερ συγγέων διάφορα ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητα γεγονότα, φαίνεται ὅμως ἀποδεχόμενος ὅτι ἡ Εὐδοκία ἔμεινεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ τινα χρόνον μετὰ τὸν ὀλεθρον τοῦ Παυλίνου. Ὁ αυτοκράτωρ, καθ' ὃ λέγει, κατηγόρησεν αὐτῆς μετὰ τῶν ἡμερῶν ἄλλα τε πολλὰ καὶ σχέσιν πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ἐπειδὴ δ' ἡ θέσις αὐτῆς ἦτο δύσελπις, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῇ τὸν εἰς Ἱερουσαλήμ πλοῦν³.

Ἀλλ' ἐν ἔτει 441 ἦτο μόνος ὑπάτος ὁ Κῦρος, οὐδενὸς Ῥωμαίου ἐκ τοῦ δυτικοῦ κράτους ἀναγραφόμενος ὡς συνάρχοντος αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀξιώλογος οὗτος ἀρχῶν ἀνήκεν εἰς τοὺς ἐννοουμένους τῆς αυτοκρατείας ἀπ' οὗ λοιπὸν τότε περιεβάλλετο τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἀξίωμα, ἀπελάμβανεν ἔτι τὴν εὐνοίαν τοῦ αυτοκράτορος καίπερ ἔχων φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Εὐδοκίαν. Ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ τούτου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῆς

1. Ὁ Tillemont κηρύσσει τὴν ἀγίαν του ἀθῶν πάσης συμμετοχῆς εἰς τὴν πτώσιν τῆς Εὐδοκίας.

2. Ταῦτα κατὰ τὸν Μαλάλαν, ὅστις τοῦτον μόνον τὸν πλοῦν τῆς Εὐδοκίας ἀναφέρει. Ὁ ἀκριτος Ζωναράς γνωρίζει δύο, ὧν τὸν μὲν ἀναγράφει ὡς ἐπιχειρηθέντα ἀμέσως μετὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μῆλου, τὸν δὲ μεταφέρει εἰς τὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αυτοκράτορος. Ὁ Μαρκελλίνος καὶ ὁ Θεοφάνης ἀναγράφουσιν ἀμφοτέρω τὰ ταξίδια. Ὁ δὲ Νικηφόρος συγγέει ἀμφοτέρω εἰς ἓν, ἀλλ' ἀναφέρει πού (XIV κ. 50) ὅτι πιστεύεται περὶ τῆς Εὐδοκίας ὅτι μετέβη εἰς Ἱερουσαλήμ, τὴν δὲ εἶδον αὐτὴν παρέλαυν ἐκ τοῦ Εὐαγρίου.

3. Θεοφάνης I, 157. Μετὰ τούτου συμφωνεῖ καὶ ὁ Κεδρηνὸς I, 601.

αυτοκρατείας δὲν εἶχον ἀκόμη κατορθώσει νὰ καταβάλωσιν αὐτήν.

Πιθανῶς δὲ ἡ Εὐδοκία κατέλιπε τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν ἐτῶν 441 καὶ 444¹.

[Ἐπεικὴ συνέχεια].

ΔΥΟ ΣΧΟΙΝΟΒΑΤΑΙ

Ἡ νύξ ἦτο λαμπρὰ καὶ κατάστερος. Κόσμος πολὺς συνώθειτο εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ πανήγυρις, ἀλλ' ἡ συρροὴ ἦτο κατ' ἐξοχὴν μεγάλη πρὸ τοῦ παραπήγματος τῶν παλαιστῶν, παρὰ τὸ ὅσοιον ὄλοιον αὐτοσχέδιοι καταλόκοι καὶ καπνίζοντες φανοὶ ἐφώτιζον τὴν πρὸ μικροῦ ἀρξαμένην παράστασιν. Τέσσαρες παχυτράχηλοι καὶ πρόστυχοι ἀθληταί, περιστρέφοντες τὰ ἐντὸς ρυπαρῶν καὶ ποικιλοχρῶν στενῶν θεατρικῶν ἐνδυμάτων κεκλεισμένα χονδρά των μέλη, καὶ κωσμημένους ἔχοντες τοὺς πόδας καὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν διὰ μανιζίων ἐκ γουναριοῦ, ἦσαν ἐν γραμμῇ παρατεταγμένοι πρὸ τοῦ ἐξωγραφημένου παραπετάσματος, ὅπου παρίστανε τὰ κατορθώματά των. Ἰσταντο ἐκεῖ μὲ τὸ μέτωπον πρὸς τὰ κάτω, μὲ τὰς κνήμας ἀνοικτάς, μὲ τοὺς εὐτόνους καὶ μυῶδεις τῶν βραχίονας ἐσταυρωμένους πρὸ τοῦ στήθους. Πλησίον δ' αὐτῶν ὁ διδάσκαλος τῆς ξιφασίας, ἀρχαῖος ὑπαξιωματικὸς, μυστακοφόρος καὶ ραικοπότης σφιγκτὰ περιεζωσμένος καὶ φέρων ἀπεικάσμα καρδιάς ἐξ ἐρυθροῦ ἐριούχου ἐπὶ τοῦ δερματίνου ἐπιστηθίου του, ἐπερείδατο ἐπὶ ζεύγους ξιφῶν ἐστρογγυλωμένων κατὰ τὴν ἄκρην. Παρίστατα ἐκεῖ καὶ ἀθλητικὴ γυνὴ ἔχουσα βρόδον ἐμπεπλεγμένον ἐν τῇ κόμῃ καὶ φοροῦσα ἐπὶ τῆς χορευτικῆς αὐτῆς βραχίσιας ἐσθητικῆς ἀνδρῶν ἐπανωφύριον κεκορυθμένον ἕνα προφυλάσσηται ἀπὸ τῆς ὑγρασίας τῆς νυκτός. Ἡ γυνὴ ἐκείνη ἐκρότει τὸ κύμβαλον καὶ ἐκτύπα συγχρόνως καὶ τὸ μέγα τύμπανον μανιῶδῃ κάμουσῃ συναυλίαν πρὸς τοὺς ἤχους τριχόρου πάλλας, αἰωνίως καὶ ὀχληρῶς ἐπαναλαμβάνομένης, ἣν διὰ τοῦ κλαρινέττου διέστρεφε τυφλὸς τις γέρον. Ὁ δὲ διευθυντὴς τῆς ὅλης ταύτης ἱστορίας μὲ Ἡράκλειον ἀνάστημα καὶ κακοῦργον ὄψιν, περιεζωσμένην ἔχον διὰ κοκκινωβαφοῦς περισκελίδος τὴν τεραστίαν αὐτοῦ κοιλίαν, ἀληθινὴν κοιλίαν Σειληνοῦ, ἀκαταπύστως ἐβρυχάτο δίδων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰς διαταγὰς του Ἀναμιχθεὶς καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν συρφετώδη ὄχλον τῶν ἀθλητῶν καὶ πρὸς τὸν χεῖμαρρον τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν γυναικῶν τῶν τριόδων μετὰ σιχχασίας ἐθεώμην τὸ

1. Ὁ Κεδρήνιος I, 601, λέγει μάλιστα ὅτι μετέβη ἡ Εὐδοκία εἰς Ἱερουσαλὴμ μόλις κατὰ τὸ 42 ἔτος τοῦ Θεοδοσίου, ἧτοι τῷ 450, τοῦθ' ὅπερ εἶνε ἐσφαλμένον. Τὴν δ' αὐτὴν χρονολογίαν ἔχει καὶ ὁ Ζωναρᾶς. Δυστυχῶς δὲ περὶ τούτου στεροῦμεθα εἰδήσεων τῶν συγχρόνων Βυζαντινῶν, ἐπειδὴ τοῦ μὲν Θεοδορητοῦ ἡ ἱστορία τελευταῖα ἐν ἔτει 429, τοῦ δὲ Σωκρατοῦς καὶ Σωζομένου πρὸ τοῦ 439. Ὁ δὲ συνεχιστὴς αὐτῶν Εὐάγγελος (431—594) δὲν παρέχει χρονολογίας.

ταπεινὸν ἐκεῖνο θέαμα, ἐσχάτην καὶ ἐλεεινὴν διαστροφήν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Αἰφνης εἰσῆλθεν ἡ μουσικὴ καὶ τὸ θέατρον ἐξερράγη εἰς γέλωτας. Εἶχε φανῆ ὁ γελωτοποιός.

Ἐφόρει τὴν συνήθη ἐνδυμασίαν τοῦ ἐπαγγελλομένου του βραχὺ δηλαδὴ φόρεμα καὶ πεποικιλμένας περικνημίδας ὅπως οἱ χωρικοὶ εἰς τὰ κωμικὰ μελοδραμάτα, μέγαν τρίγωνον πῆλον ἐριμῆνον πρὸς τὰ ὀπίσω, μὲ χρυσαλλίδα εἰς τὸ ἄκρον.

Ἦτο νεώτατος, φεῦ! ἀλλὰ τὸ καταλευρωμένον πρόσωπόν του ἦτο σεσημασμένον διὰ τοῦ στίγματος τῆς πονηρίας καὶ τῆς ἀκολασίας. Σταθεῖς ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ καὶ ἀνοιξας βλακωδῶς τὸ στόμα ἐπέδειξε τὰ αἱματοστάζοντα οὐλά του παντελῶς ἔρημα ὀδόντων. Ὁ διευθυντὴς τὸν ἐλάκτισεν εἰς τὰ ὀπίσθια.

— Ἐμπρός, τῷ λέγει ἡσύχως.

Τότε ἤρχισεν ὁ γνωστὸς πατροπαράδοτος διάλογος ὁ ὑπὸ κολαφισμάτων διακοπτόμενος, μετὰ τὴν τοῦ σχοινοβάτου διευθυντοῦ καὶ τοῦ γελωτοποιοῦ του, καὶ δλόκληρον τὸ θέατρον ἀνεκάγχασεν ἐνώπιον τῆς τελευταίας ταύτης ἀπληξείας τῆς κλασικῆς κωμωδίας τῆς μεταπεσούσης ἀπὸ τῆς θεατρικῆς σκηνῆς εἰς τὰ σχοινοβάτικα παραπήγματα. Τὸ ἀπειρόκαλον ἐκεῖνο τοῦ γελωτοποιοῦ κωμικὸν ἐνόμιζες ὅτι εἶναι ἀκόλασός τις ἢ τῆς θαυμασίας εὐφυλολογίας τοῦ Μολιέρου. Ἀνέπτυξε λοιπὸν ὁ γελωτοποιὸς τὸ ἀνάθαρτον πνεῦμά του, ῥίπτων καθ' ἐλάστην στιγμήν ἀνά μιαν ἀκόλαστον ἀστείότητα, ἀνὰ ἐν βωμολοχικὸν λογοπαίγνιον, πρὸς ὃ ὑποκρινόμενος αἰδημολογῶν ὁ κύριός των ἀπῆντα διὰ κτυπημάτων. Ἄλλ' ὁ ἐπιδέξιος ἀνθρωπίκοις, ἐξείχε κατὰ τὴν τέχνην τοῦ νὰ δέχεται ἀστείως τὰ κτυπήματα. Οὐκυσίως ἐκύρτωνεν εἰς τόσον τὸ σῶμά του ὑπὸ τὴν ὄθησιν τοῦ λακτίσματος καὶ ἀφ' οὗ ἤθελε λάβει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς ἰσχυρὸν κόλαφον, ἀμέσως ἐφούσκωνε τὸ πρόσωπόν του διὰ τῆς γλώσσης καὶ ἤρχιζε νὰ κλαυθμηρίζῃ ἕως οὗ νέον κολάφιμα ἤθελε μεταφέρει τὸ περηντὸν οἶδημα εἰς τὴν ἀριστερὰν παρειάν. Καὶ ἔπιπτον ἐπ' αὐτοῦ πυκνὰ ὡς ἡ χάλαζα τὰ κτυπήματα, ὑπὸ δὲ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν ἀπεσπῶντο εἰς τὰ πέριξ τὸ ἄλευρον τοῦ προσώπου του καὶ ἡ κοκκινὴ κόκινος τῆς φωνῆς του καὶ περιέβαλλον ὡς ἐν κύκλῳ λευκῆς καὶ ἐρυθρᾶς νεφέλης τὴν ἀηδῆ του ὄψιν. Τέλος, ἐξήντησε πάντας τοὺς πόρους τῆς ταπεινῆς αὐτοῦ χυδαίωπραξίας, γελωτὸς συστροφῆς τοῦ σώματος, παραδόξως μορφοσμοῦς τοῦ προσώπου, προσωπιόσης ψευδῶν πόνων, αἰφνιδίως κατὰ γῆς πτώσεις, καὶ ἔφρασεν ἡ στιγμή, καθ' ἣν ὁ κύριος τοῦ θεάτρου θεωρήσας ὅτι πολὺ εἶχε διαρκέσει ἡ δικασέδασις τοῦ κοινοῦ, τὸν ἀπέπεμψε διὰ τελευταίου ζεύγους ραπισμάτων.

Ἡ μουσικὴ ἤρχισε τότε καὶ πάλιν, μετὰ τὴν σαύτης δὲ δυνάμεως, ὥστε ἔτρεμον τὰ ἐξωγραφημένα παραπετάσματα. Ὁ γελωτοποιὸς λαβὼν τὰ